

Sara pe deal

Comuniunea dintre sentimentul iubirii și al naturii este, de asemenea, puternic evidentă în *Sara pe deal* – în esența ei o idilă, care comunică patosul vieții intime și care sintetizează, pe o anumită latură, peisajul rustic authton, caracteristic primei perioade din creația erotică a lui Eminescu. Este vorba de vremea iluziilor și a idealurilor de tinerețe, când poetul își dorea, din toată ființa lui, întâlnirea cu iubirea desăvârșită, cu plenitudinea clipei de iubire, trăită în cadrul rustic obsesiv.

Apărută în *Convorbiri literare*, la 1 iulie 1885, după ce poetul, *fulgerat de Apollo*, în 1883, ca și Hölderlin, intrase într-o stare de intunecare din care n-avea să mai iasă, *Sara pe deal* a fost concepută încă din perioada studiilor vieneze, desăvârșită la Iași, în 1875, și incorporată apoi în postuma Eco-ultima formă a poemului *Ondina*, care proiectează sensurile poeziei erotice din această perioadă – perioadă a nepotolitei sete de iubire și a unei continue căutări a iubitei ideale, sub semnul unei melancolii ușoare, delicate.

Dar, oricare va fi fost pe+atunci, în anii studiilor vieneze, muza ce-și disputa întâietatea în inima și admirația poetului, prin accentul ei sufletesc, ca și prin peisajul rustic în care se încadrează, *Sara pe deal* face parte din ciclul de poezii care au izvorât din amintirea chipului scump al iubitei sale ipoteștene – o Ileană sau poate, o Marie – răspunsă de moarte în fragedă vârstă, pe care poetul o deplânge în *Mortua est!*

Cu *Sara pe deal* viiunea poetului atinge însă o culme din cele mai înalte din punct de vedere estetic. Ca într-un adevărat panou decorativ, stilizat cu măiestrie, totul este aici de o rară transparență și de o neobișnuită claritate – trăsături care izvorăsc nu numai din conturul plastic delicat – trăsături care izvorăsc nu numai din conturul plastic delicat al poemului, dar și din echilibrul interior al versului, din misterioasa lui armonie.

Poemul *Sara pe deal*, asemenea unui cântec de dragoste, comunică emoția puternică a poetului, care așteaptă cu infrigurare ceasul inserării pentru a-și întâlni iubita, pe deal, sub salcâm. În așteptarea clipelor de fericire ce le va petrece în tovărășia iubitei, fiecare moment al amurgului, ce se lasă dinspre deal spre satul din vale, și fiecare amănunt al peisajului capătă culori și proporții deosebite, care exprimă, în esența lor, triumful vieții, al bucuriei de a trăi.

Mai întâi, vădind aceeași caracteristică și amplă sensibilitate a timpului și spațiului, care se contopesc adesea la Eminescu într-un tot inefabil, poetul pleacă de la răsunetul buciului, care *sună cu jale...*, *sara pe deal*, sugerând un fel de sinteză a clipei cu veșnicia, până într-atât încât nu se mai poate ști dacă glasul buciului vine dintr-un trecut îndepărtat sau din întinderile ce-l impresoară în prezent pe poet, absorbindu-le liniștea în melancolicele lui sonorizări.

Apoi, într-un cadru mai vast al decorului rustic, - în care eternitatea, vechimea și clipa se determină și se întrepătrund, - sub vraja lunii, poetul ne face să vedem turmele, care urcă dealul în lumina stelelor ce „*le scapără-n cale*”, și să auzim apele „*clar izvorând în fântâne*” ca într-un murmur de plâns, în timp ce iubita îl așteaptă sub un salcâm, „*cătînd*” prin frunza lui rară. Cu inima plină de dor, cu fruntea plină de gânduri, în lumina stelelor și a lunii, care trece pe cer „*așa sfântă și clară*”:

„Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m-aștepți tu pe mine.”

Priveliștea înserării este văzută mai departe, de la înălțime, într-o perspectivă largă. Liniștea deplină a universului înconjurător, armonia lui perfectă se stabilesc prin comuniunea poetului cu trecutul, cu vechimea, prin solidaritatea lui cu viața nesfârșitului șir de țărani trăitori pe-aceste pământuri, care au ridicat, veac după veac, *vechile* case și au ascultat rînd după rînd, glasul vechiului clopot, care „*împle cu glasul lui sara*”. Urmașii lor se întorc acum de la câmp, osteniți cu coasa-n spinare și, în timp ce nouri „*curg*”, întretăiașide primele raze ale lunii, apărută pe bolta cerului, se aude scîrțîitul cumpenei de la fântâna în adierea vântului, apoi murmurul de fluier al ciobanilor de la stîna și toaca de la biserica satului, care răsună mai tare, în valea plină de fum:

„Nourii curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele-n lună ridică,
Scârțâie-n wânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluier murmură-n stîna.”

Și osteniți oameni cu coasa în spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Cloputul vechi împle cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde-n iubire ca piatra.”

Poet al amurgului și al nopții, ca oricare mare romantic, ca unul dintre marii contemplativi ai lumii, Eminescu este, în același timp, și un poet al luminii. Dacă nocturnul eminescian se înscrie pe orbita romantismului european, cu particularități însă naționale, care îl sustrag pe poet influențelor negative, repudiind culorile întunecate, fantasticul lugubru, lumina, pe care o cântă Eminescu, vine nu numai din afară, ci și din interiorul lui, ca expresie a unei dispoziții sufletești, morale, ca o identificare a poetului cu lumea, cu viața atâtor nenumărate generații anterioare, puse în mișcare de aceeași dorință de a trăi și de

aceeași năzuință spre fericire. Este tocmai ceea ce alcătuiește idealul acestei idile, justificându-i interesul și farmecul deosebit.

Fenomenele și aspectele din natură se răsfrâng adânc în sufletele îndrăgostiților. Dacă ochii mari ai iubitei caută melancolic luna prin frunzișul rar al salcâmului, iar apariția stelelor îi umple pieptul de dor și fruntea de gânduri, tot astfel „*sara pe deal*”, cu toate elementele ei rustice de viață, scăldate în voluptuasa văpaie a lunii, aprinde mai tare focul iubirii în sufletul poetului, care se apropie de întâlnirea în câteva clipe cu iubita lui „*sub înaltul, vechiul sacâm*”:

„ Ah! în curând satul în vale-amuțește;
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbește:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-voi cât îmi ești de dragă! ”

Cugetul poetului, de-atâtea ori asaltat de frământări și îndoieli, se regăsește și-și regăsește, astfel, mângâierea supremă în plenitudinea unei asemea nopți de iubire înțeleasă:

„ ... – Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viața lui toată? ”

În acest peisaj plin de farmec, îndrăgostiții se simt, așadar, ca într-o lume a lor, pe deplin fericiți. Finalul poeziei care așterne pe lacuri o liniște supremă, înseamnă o invitație puternică la optimism și încredere, înseamnă o chemare la întoarcerea către frumusețile lumii concrete, adecvate minunilor care asigură trăinicia și bucuria vieții. Iubirea, care împlinește și purifică, este ridicată, și de astă dată, la un nivel de principiu universal.

Îmbogățit și desăvârșit cu această atmosferă de visare și năzuință, ce determină forța lui de seducție, poemul „*Sara pe deal*” pune în valoare și o anume viziune agrestă a poetului, pe care o reia, în alt chip, și într-un fragment din scița postumă, de observație realistă, *la curtea cuconului Vasile Creangă*, unde reîntâlnim același tablou al amurgului la țară:

...„*Abia sara, când satul devine centrul pământului ce-l înconjoară, se începe acea duioasă armonie câmpenească, idilică și împăciuitoare. Stelele izvorăsc umede și aurite pe jumalțul cel adânc și albastru al cerului, buciul se aude pe dealuri, un fum de un miros adormitor împle satul, carile vin cu boi osteniți, scârțâind, din lanuri, oamenii vin cu coasele de-a umăr, vorbind tare în tăcerea sării, talangele turmelor, apa fântânilor, cumpenele sună, scrânciobul scârțâie-n vânt, câinii încep a lătra și prin armonia amestecată s-aude, plin și languros, sunetul clopotului care împle inima cu pace*”.

Chiar dacă acest text ă n proză anticipează sau nu poezia „*Sara pe deal*”, viziunea vieții satului, proiectată în amurg, este țesută și aici întru totul din aceleași elemente, care potențează considerabil reveria și afectivitatea.

Dar iubirea idilică a poetului este asistată în „*Sara pe deal*” nu numai de elementele naturii înconjurătoare, dar și de aștri, de lună și de stele, care o învăluie cu nimbul lor cosmic, lărgind astfel pe scara imensității scena iubirii, care, în general, este limitată la un cadru pământesc. Căci marile sentimente omenești, - și în primul rând cel al iubirii, - prin puritatea și intensitatea, adeseori incendiară, ce le caracterizează, tind să treacă dincolo de orice limită, înălțându-se spre aștri cerului nemuritor, ca în vechile mituri platoniene sau ca în credințele poporului.

Unică, prin accentul ei sufletesc, prin armonia ei interioară „*Sara pe deal*” este unică, deopotrivă, și prin realizarea ei artistică, ca și prin forma ei metrică. În primul rând, elanul nestăvilat și calmul – efecte ale certitudinii în iubire – dăruiesc poeziei o inegalabilă formă artistică, imaginile auditive împletindu-se cu cele vizuale. Dacă „*buciumul sună cu jale*”, - și este cazul să menționăm că, de pildă, în acest al doilea emistih al primului vers, frecvența vocalei „*u*” sugerează, prin excelență, sunetul prelung al zbuciumului -, dacă „*apele plâng*” izvorând în fântâne, sau dacă toaca „*rasună mai tare*”, iar clopotul, „*împle cu glasul lui sara*”, în scimb stelele „*nasc umezi pe bolta senină*”, luna trece pe cer „*sfântă și clară*”, nourii „*curg*”, „*valea-i în fum*”, iar oamenii „*vin de la câmp*” cu „*coasa-n spinare*”.

Această măiestrită îmbinare de imagini – sugerând cadrul peisagistic, într-un perfect acord cu ritmul de viață al satului, înaintea liniștii nocturne, și cu stările sufletești ale poetului, nerăbdător să-și întâlnească iubita „*sub înaltul vechiul salcâm*”, pentru ca, împreună, să se cufunde în adâncă pace a naturii – își asociază muzicalitatea expresă a versurilor, conferind poeziei o inegalabilă forță de saeduție.